

POSTANOWIENIE

Dnia 11 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku M. S.

przy uczestnictwie I. Z. i Miasta Ł.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 grudnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania I. Z. od postanowienia Sądu Okręgowego

w Ł. z dnia 18 grudnia 2007 r., sygn. akt III Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie w części zmieniającej postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. (punkt I) oraz orzekającej o kosztach postępowania (punkt III i IV) i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 18 września 2006 r. Sąd Rejonowy w Ł. z wniosku M. S. z udziałem I. Z. dokonał podziału ich majątku wspólnego w ten sposób, że opisane w postanowieniu prawo użytkowania wieczystego gruntu wraz z własnością budynków położonych w Ł. przy ulicy K. o wartości 241.300 złotych oraz meble przyznał na własność I. Z. i zasądził spłatę na rzecz wnioskodawcy w wysokości 160.524,94 złotych płatną w sześciu ratach z odsetkami ustawowymi od uchybienia którejkolwiek z rat.

W apelacji od tego orzeczenia wnioskodawca zarzucił między innymi wadliwość ustaleń, co do jego nakładów na majątek wspólny oraz bezpodstawne przyznanie uczestniczce prawa wieczystego użytkowania gruntu. Wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia między innymi w ten sposób, aby przyznać mu prawo wieczystego użytkowania gruntu o dotychczas ustalonej wartości za jednorazową spłatą. W toku postępowania apelacyjnego wnioskodawca złożył wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego w celu dokonania aktualizacji wartości podlegającego podziałowi prawa wieczystego użytkowania, rozszerzył zgłoszone w apelacji żądanie zasądzenia odszkodowania za bezumowne korzystanie z nieruchomości.

Sąd Okręgowy w Ł. dopuścił w postępowaniu apelacyjnym dowód z opinii biegłego sądowego w sprawie szacunku nieruchomości. Na tej podstawie ustalił wartość wymienionego prawa użytkowania wieczystego na kwotę 431.900 złotych. Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku uczestniczki o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego na okoliczność rzeczywistej powierzchni użytkowej budynku.

Postanowieniem z dnia 18 grudnia 2007 r. Sąd Okręgowy w Ł. uwzględniając częściowo apelację wnioskodawcy zmienił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w Ł. w ten sposób, że podwyższył wartość prawa użytkowania gruntu do kwoty 431.900 złotych oraz podwyższył wysokość spłaty należnej wnioskodawcy do kwoty 265.839,80 złotych rozkładając jej płatność na dwie raty. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy w pozostałym zakresie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, dotychczas poczynione ustalenia faktyczne były prawidłowe. Zmiany wymagały jedynie ustalenia w zakresie pochodzenia środków finansowych na zakup nieruchomości przy ul. K. w Ł., wspólności środków na zakup boksów handlowych oraz wartości przedmiotowej nieruchomości.

Co do tej ostatniej kwestii, Sąd oparł się na opinii biegłego, którą ocenił, jako wykonaną zgodnie z obowiązującymi w tej materii zasadami wyceny, zawierającą stanowcze, jednoznaczne wnioski. Ze względu na sposób motywowania stanowiska przez biegłego, zgodność z zasadami logiki i poziom wiedzy biegłego Sąd uznał opinie za wiarygodną i przekonującą, mogącą stanowić podstawę ustalenia wartości przedmiotowego prawa, objętego podziałem.

Sąd Okręgowy podzielił dotychczasowe stanowisko Sądu pierwszej instancji, co do przyznania prawa użytkowania wieczystego I. Z. Kierując się wnioskami innego biegłego w zakresie wysokości należności za korzystanie z nieruchomości Sąd Okręgowy

uwzględnił odszkodowanie za zajmowanie nieruchomości przez jednego ze współwłaścicieli za dalsze okresy.

Z tych względów Sąd Okręgowy w Ł. zmienił zaskarżone postanowienie jedynie w zakresie wartości prawa użytkowania wieczystego oraz wysokości i sposobu spłaty, przy uwzględnieniu należności za korzystanie z całej nieruchomości za okres po wydaniu wyroku w pierwszej instancji.

Od tego postanowienia skargę kasacyjną wniosła uczestniczka I. Z.

Oparła ją na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzuciła naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 382 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 382 i 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 286 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 381 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Poza wymienionymi przepisami postępowania Sąd drugiej instancji naruszył - według skarżącej - art. 358¹ § 1 k.c. przez jego niezastosowanie przy ustalaniu wartości nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny. Powołując się na te podstawy skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu ze skargi kasacyjnej niedopuszczalne jest badanie zasadności dokonanych ustaleń faktycznych i dowodów. Wynika to z treści art. 398³ § 3 k.p.c., który wprawdzie nie wymienia *expressis verbis* przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, to jednak, jak trafnie przyjmuje się w judykaturze (por. m.in. wyrok z dnia 26 z dnia 11 maja 2007, sygn. akt V CSK 456/06, nie publ.; z dnia kwietnia 2006 r. (sygn. akt V CSK 11/06, nie publ.; z dnia 23 listopada 2005 r., sygn. akt III CSK 13/05, OSNC 2005, nr 4, poz. 76) nie ulega wątpliwości, że obejmuje on art. 233 § 1 k.p.c., który w skardze kasacyjnej jest wymieniany obok innych przepisów postępowania. Dlatego nie zasługują na uwzględnienie zarzuty dotyczące sposobu oceny zebranego materiału dowodowego.

Jak trafnie przyjmuje się w orzecznictwie, zarzut naruszenia 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę

kasacyjną (por. m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2008 r., sygn. akt III CSK 315/07, nie publ.; z dnia 9 marca 2006 r., sygn. akt I CSK 147/05, nie publ.). Stosownie do treści art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., uzasadnienie postanowienia orzekającego co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym, w ramach podstawy faktycznej rozstrzygnięcia powinno zawierać między innymi wskazanie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Oznacza to, że sąd powinien w tym zakresie wskazać jednoznaczne kryteria oraz argumentację umożliwiającą weryfikację dokonanej oceny w przedmiocie nie tylko zdyskwalifikowania dowodu ale także uznania go za wiarygodny. Najistotniejszą kwestię z punktu widzenia dzielących majątek wspólny, poza samym sposobem podziału prawa wieczystego użytkownika, jest wartość tego prawa pozostająca w bezpośrednim związku z wartością budynków położonych na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste. Sąd drugiej instancji ustalenia faktyczne w tym zakresie poczynił na podstawie opinii Grażyny Dębowskiej. Wynika to wprost z pisemnych motywów zaskarżonego postanowienia. W ten sposób Sąd drugiej instancji wypełnił tylko część wymagań z art. 328 § 2 k.p.c. Nie wystarczy bowiem, jako usprawiedliwienie oparcia ustaleń faktycznych na pisemnej i ustnej opinii biegłej, powołanie się na bardzo ogólne cechy samej opinii oderwane od konkretnych okoliczności sprawy w sytuacji, kiedy w toku postępowania były zgłaszane zastrzeżenia co do przyjętej przez biegłą powierzchni użytkowej budynku a poza tym uczestniczka złożyła dokumenty odnoszące się do powierzchni użytkowej budynku. Ponadto biegła przedstawiła dwa różniące się warianty wyceny prawa wieczystego użytkownika. Sąd drugiej instancji opierając się jednym z nich nie podał żadnych przyczyn tego wyboru. Dlatego należy zgodzić się ze skarżącą, iż pominięcie przez ten Sąd w rozważaniach jednego z wariantów opinii biegłego i niewyjaśnienie przyczyn przyjęcia za podstawę rozstrzygnięcia drugiego wariantu, jak również niewyjaśnienie bliższych podstaw wiarygodności tej opinii stanowi naruszenie przytoczonych w skardze kasacyjnej art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i 13 § 2 k.p.c.

Z przedmiotową opinią wiąże się kolejny usprawiedliwiony zarzut skargi kasacyjnej, skierowany do oddalenia wniosku o dopuszczenie opinii uzupełniającej uwzględniającej rzeczywistą powierzchnię użytkową budynku. Okoliczność ta ma niewątpliwie wpływ na wartość budynku stanowiącego wprawdzie odrębną nieruchomość ale ponieważ prawo własności budynku jest prawem związanym z

użytkowaniem wieczystym, wartość budynku stanowi istotny element wartości prawa użytkowania wieczystego (art. 235 k.c.). Dlatego słusznie zarzuca się w skardze kasacyjnej naruszenie art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 381 k.p.c. oraz w zw. art. 13 § 2 k.p.c. tym bardziej, że tak jak poprzednio, Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił przyczyn, tym razem, nieuwzględnienia wniosku dowodowego uczestniczki postępowania.

Wbrew temu, co usiłuje się wykazać w skardze kasacyjnej nie doszło do przekroczenia przez Sąd drugiej instancji granic zaskarżenia, którymi zostało objęte rozstrzygnięcie, co do podziału prawa wieczystego użytkowania. Wnioskodawca w apelacji wnosił o przyznanie mu wyłącznie tego prawa, ze spłatą uczestniczki. Dlatego wstępnie nie leżało w jego interesie kwestionowanie dotychczasowej wartości prawa użytkowania wieczystego, co jednak nie oznacza, że ostateczne nieuwzględnienie wniosku o przyznanie tego prawa, ale zasądzenie wyższej spłaty w związku z ustaleniem nowej wyższej jego wartości, stanowi wyjście poza granice apelacji w postępowaniu o podział majątku wspólnego.

Należy dodatkowo zauważyć, że stosownie do treści art. 684 k.p.c., który ze względu na postanowienie art. 567 § k.p.c. ma zastosowanie do postępowania o podział majątku wspólnego skład, wartość majątku ulegającego podziałowi ustala sąd. Poza tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie przyjmuje się, że jeżeli sąd drugiej instancji uzna, że powołany przez stronę dowód jest istotny dla rozstrzygnięcia sprawy, to pomimo niewykazania przez stronę, która powołała dowód, że nie mogła powołać go w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji albo że potrzeba powołania się na ten dowód wynikła później, przeprowadzenie tego dowodu nie stanowi naruszenia art. 381 k.p.c. (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 września 2000 r., I PKN 28/00, OSNAPiUS 2002, nr 7, poz. 161, oraz w wyroku z dnia 20 lutego 2004, I CK 213/03 Biuletyn SN IC 2004, Nr 10, s. 41). W uzasadnieniu tego poglądu wskazuje się, że według obowiązującego modelu środków odwoławczych w postępowaniu cywilnym apelacja jest tzw. apelacją pełną (*cum beneficio novorum*). Sąd drugiej instancji jest nie tylko sądem kontrolującym prawidłowość rozpoznania sprawy przez sąd pierwszej instancji, ale jest także sądem merytorycznie rozpoznającym sprawę, przy czym akcent położony jest na tę drugą funkcję (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124). W końcu należy zważyć, że rozpoznając sprawę sąd drugiej instancji może dopuścić dowód nie wskazany przez stronę (art. 232 zd. drugie w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Mając na uwadze wskazane okoliczności należało uznać, że uwzględnienie wniosku o przeprowadzenie

opinii uzupełniającej, zgłoszonego przez wnioskodawcę nie stanowiło naruszenia art. 381 k.p.c.

Wobec ustania wspólności majątkowej małżeńskiej wnioskodawcy i uczestniczki przed dniem 20 stycznia 2005 r. tj. przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691) do podziału ich majątku oraz do zwrotu wydatków i nakładów dokonanych z majątku osobistego na majątek wspólny stosuje się przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w brzmieniu obowiązującym przed tym dniem (art. 5 ust. 5 pkt 3 ustawy).

Na gruncie art. 45 § 1 k.r. i op. w orzecznictwie wyrażono pogląd, że w sytuacji, gdy nakłady pochodzące z majątku wspólnego zostały poczynione na budowę domu na gruncie wchodzącym w skład majątku odrębnego jednego z małżonków wartość tych nakładów określa się w ten sposób, że najpierw ustala się ułamkowy udział nakładów małżonków w wartości domu z czasu jego budowy a następnie oblicza się ten sam ułamkowy udział w wartości domu według cen rynkowych (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1980 r. III CZP 46/80 OSNC 1981/11/206).

W późniejszych orzeczeniach Sąd Najwyższy podtrzymywał ten sposób ustalenia wartości nakładów na rzecz stanowiącą majątek osobisty jednego z małżonków, jak i nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny (por. np. uchwałę z dnia 12 kwietnia 1989 r., III CZP31/89 nie publ., z dnia 5 października 1990 r., III CZP 55/90, OSNC 1991/4/48 oraz postanowienie z dnia 2 października 2008 r. II CSK 203/08, nie publ.). W uzasadnieniu tego stanowiska Sąd Najwyższy podkreślał, że przedmiotem roszczenia o zwrot nakładu jest wartość tego nakładu w chwili zwrotu. Natomiast zasada nominalizmu (art. 358¹ § 1 k.c.) i wyjątkowa możliwość sądowej waloryzacji świadczeń pieniężnych przewidziana w art. 358¹ § 3 k.c. odnosi się do tych zobowiązań, których przedmiotem od chwili ich powstania jest sumę pieniężna. Wbrew temu, jednak skarżący upatrywał naruszenia prawa materialnego w niezastosowaniu art. 358¹ § 3 k.c. przy ustaleniu wartości nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny. Dlatego Sąd Najwyższy, związany podstawami skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) nie mógł uwzględnić skargi kasacyjnej w tej części.

Wobec zasadności części zarzutów skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.